

schreeuwen je toe, soms vilein en ongemakkelijk, soms raadselachtig. Freud zou er zijn vingers bij hebben afgelikt.

Machteld LEIJ

Die geprojecteerde gezichten, soms alleen maar ogen en monden die Oursler onafhankelijk van elkaar liet rondtollen, zijn z'n handelsmerk. Ze doen het goed in videoclips – recentelijk nog in een van David Bowie, een van de muzikanten met wie de kunstenaar vaker heeft samengewerkt. En net zo goed doen ze het in museumzalen, en in tijdelijke monstertentoonstellingen als documenta.

Nu zijn ze dus ook gematerialiseerd in een kerk. Ourslers projecties gedragen zich er als keurige, tijdelijke gasten, tegen een achtergrond van glas-in-loodramen bijvoorbeeld. Volledige gezichten

'De computer is een gigantische fantasma-gorie, het internet is een verzamelplaats van alle aspecten van menselijkheid. Ik wil mensen laten nadenken over de mogelijkheden en nadelen van de digitale ontwikkelingen'

dit keer, mompelen en praten, alsof ze bezeten zijn. Het is geen godsdienstwaanzin, eerder digitale waanzin. Hun gefragmenteerde zinnen schetsen hoe de computer ons leven heeft overgenomen, hoe we ten prooi zijn gevallen aan digitale technologie. De acteurs lijken soms digitale geesten. Dan weer zijn ze, met dikke lagen witte make-up die hun huid van extra craquelé voorziet, meer dan menselijk, als tegenhanger van met de computer gegenereerde kunstmatigheid.

Tony Oursler voelde als buitenstaander niet de behoefte om te reflecteren op de geschiedenis van de Oude Kerk, die wordt omspoeld door toeristen en hoerenlopers. In lijzig Amerikaans vertelt hij hoe hij lagen wil toevoegen aan de bestaande geschiedenis van de ruimte.

"Ik houd erg van de oppervlakten van de kerk, vanwege het feit dat tijdens de Beeldenstorm beelden verdwenen en fresco's werden overschilderd. Er zijn echo's, maar het feit dat de oppervlakten van de kerk toch telkens veranderden, was voor mij de sleutel om de ruimte te gebruiken. Ik projecteer op de aanwezige geschiedenis en voeg zo een laag toe."

De acteurs in de projecties praten en zingen. Ze praten over pixels, over donkere krachten en machines die moeten worden omkleed met kunstmatig vlees. Zangerige dreigementen klinken, beschrijvingen van een kunstmatige wereld die de mens overleeft en dreigt te overvleugelen: "The machine will work until you die." In het Mandarijn vertrouwt een actrice ons toe dat privacy niet meer bestaat, dat ze alles kan zien. Net als Google, net als Facebook. Elders, hoog tegen het plafond, klinken uit de mond van een acteur vreemde toverspreuken. Het zijn de illustere namen van computervirussen.

Met je videoprojecties reageer je op de digitalisering die de wereld in zijn greep heeft. Strijdt in je werk het oude met het nieuwe?

Tony Oursler: "Het is min of meer de som van twee soorten mythologieën die samenkomen."

Het optreden van de acteurs in de video-performances is behoorlijk theater: verander je langzaam maar zeker in een toneelschrijver?

Oursler moet even grinniken. "Mijn werk is heel talig, hoewel abstract en fragmentarisch. Deels is het een heropvoering van de zelfmoord van Alan Turing, doorsneden met quotes uit Sneeuwwitje, Turings favoriete film. Hij pleegde zelfmoord door cyanide in een appel te doen, een verwijzing naar het sprookje, maar ook naar Adam en

ke eigenschappen, zoals vreedheid, met pijn en ellende tot gevolg. Dat is vast geen toeval.

Oursler: "Ja, precies! Ik zie Turing als metafoor voor het digitale tijdperk van nu, met name het digitale pesten. In feite werd hij dood gepest. Dat gebeurt nog steeds, menselijke eigenschappen en gebreken worden in onze digitale tijd versterkt. Dat idee is de sleutel tot dit werk, dat onze dwangmatige activiteiten online leiden tot tijdverspilling en agressie. Ook belangrijk is het gegeven dat privacy niet meer bestaat, alles wat onze identiteit kan vormen, is openbaar en wordt buiten ons bereik opgeslagen. In de toekomst wordt privacy ongetwijfeld een luxe product, slechts weggelegd voor een elite."

Boek en expo van Johan Clarysse

NIET BANG, BLIJ, BEDROEFD OF BOOS, MAAR AMBIGU

Johan Clarysse heeft als schilder een eigen, trouw publiek. Hij werkt graag in reeksen, waarbij hij taal- en beeldcultuur combineert tot enigmatische, bevreemdende werken op doek, die vaak overkomen als filmstills. Bij galerie S & H De Buck in Gent toont hij een nieuwe reeks, rond de menselijke blik. En er is net ook het boek 'Walden & Other Suspicions' uit, over zijn werk van de voorbije zeven jaar.

Marc RUYTERS

'Looking at (for) the invisible' heet de nieuwe reeks waarin de menselijke blik en het kijken centraal staan. De meeste tonen een man of een vrouw die naar iets of iemand kijkt of staart, alsof

stadium waarin niemand de mogelijkheden en de valkuilen kan overzien. We zitten volgens mij nu middenin die onzekere beginperiode."

"Als kunstenaar is het mijn taak om vragen op te werpen en een podium op te bouwen waar mensen hun eigen beslissingen kunnen nemen. Het enige dat ik wil zeggen, is dat het goed is als mensen scheppen, dingen maken. Dat is mijn boodschap, als er al een boodschap moet zijn: vergeet niet zelf iets te maken."

Tony Oursler, 'I/O Underflow' tot 29 maart in de Oude Kerk, Oudekerkplein 23, Amsterdam, NL. Open ma-sa van 10-18 u., zo van 13-17u30. www.oudkerk.nl

er iets gebeurd is of gaat gebeuren. Als kijker denk je onwillekeurig aan shots uit een film en begin je verbanden te zoeken die er niet zijn: Johan Clarysse (*1957, woont en werkt in Brugge) werkt vanuit een eigen beeldarchief, dat hij jarenlang heeft opgebouwd. Het gaat hem niet om het herkenbare of het anekdotische: hij wil een soort 'fenomenologie van de blik' schilderen. Of zoals de perstekst het zegt: een expliciteren van de menselijke blik waarbij het vooral om het innerlijke gaat, eerder dan om de fysieke gelaatsexpressie van blijheid, angst, boosheid of wat dan ook.

Er is één herkenbaar portret bij, dat van Camille Claudel. De meeste andere combineren een anoniem personage met een 'prop' (nog zo'n filmterm) of object, wat nog meer aanzet tot het (vruchteloze) zoeken van betekenis: zo combineert Clarysse de doordringende blik van een vrouw (niét Claudel) met een beeld van Rodin, een ander met een ingesnoerde torso. Er zijn ook twee groepsportretten bij: één met drie jongens en één met vier meisjes, die elk een kom in de hand houden. De schilder zegt zelf dat hij niet zou weten wat die kommen nu precies zijn ...

In vorige reeksen bezigde hij ook taal: woorden en zinnen die hij bovenop de geschilderde beelden aanbracht en waarin weerom vervreemding, contaminatie en contradictie schuilen. In deze nieuwe reeks, die ook picturaler is dan de vorige, gebeurt dat veel minder, al prijkt op één van de

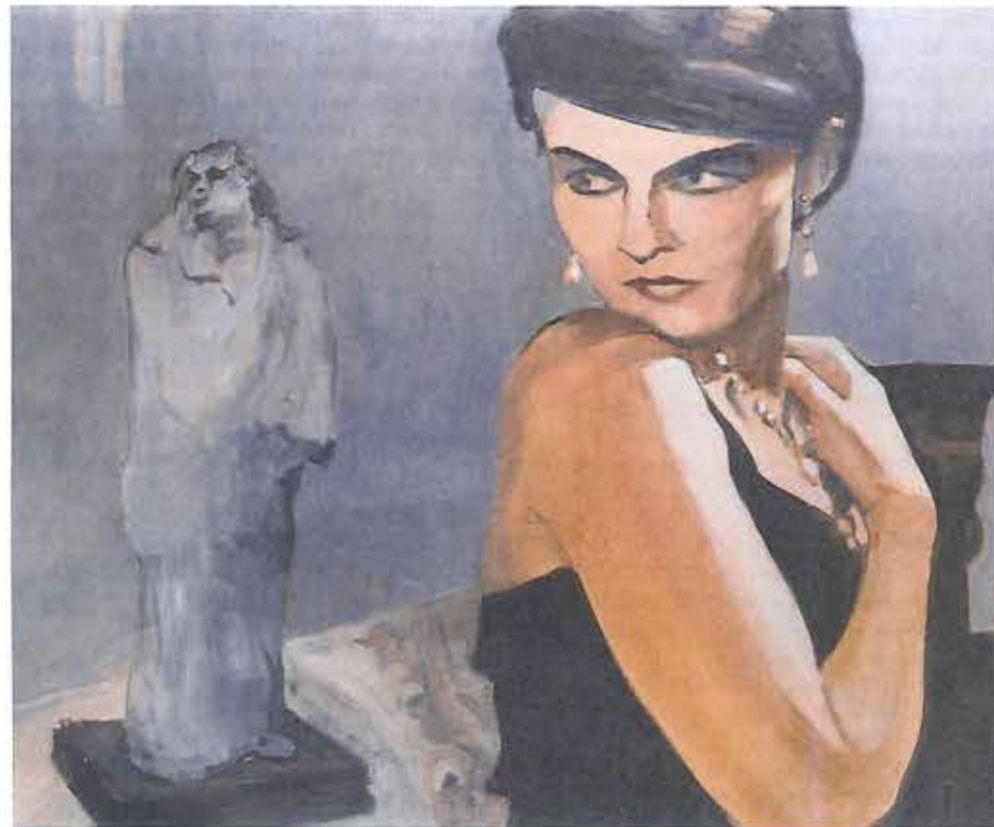
H ART 18.12.2014

werken de enigmatische zin: 'Sometimes a cigar is just a cigar'.

RODE DRAAD

Johan Clarysse: "Het thema van de blik is niet nieuw. Het sluit aan en borduurt verder op vorige reeksen. In deze reeks 'looking at (for) the invisible' wordt de blik op een meer expliciete wijze gethematiseerd dan in eerdere reeksen. Maar het thema van de blik en wat die uitdrukt of kan uitdrukken (en bij uitbreiding het gegeven lichaamstaal in het algemeen) is één van de rode draden in mijn werk geworden. Dat geldt reeds voor het oudere werk dat in het nieuwe boek is opgenomen, maar zeker ook voor de reeks 'Confessiones' uit 2009: een serie portretten van filosofen, waarbij op het portret vaak tekensystemen, symbolen, emblemen zijn aangebracht die het onderliggende beeld bevragen, problematiseren en verrijken. En dat geldt ook voor de daaropvolgende reeks 'Suspicious portraits'. Daarin speel ik thematisch met de schmerzzone normaal-abnormaal en de ambiguïteit tussen die twee, in het bijzonder door portretten van psychiatrische patiënten en kunstenaars met een (vermeende) hoek af te confronteren met zelf geësceneerde schilderijen van vrienden met iets 'suspicious' in hun blik of lichaamstaal en die door elkaar te presenteren."

De titel van het boek 'Walden & other Suspicions' is trouwens niet toevallig gekozen. Clarysse: "'Walden' is een verwijzing naar de gelijknamige utopische novelle van de psycholoog Skinner uit 1948 en verwijst tevens naar de titel van een schilderij dat in het boek is opgenomen. Dat in twee van de in het boek opgenomen reeksen het adjectief 'suspicious' voorkomt ('suspicious portraits' en 'suspicious landscapes') ligt in dezelfde lijn." Waar slaat de titel van deze nieuwe tentoonstelling op? Clarysse: "Zoals de titel suggereert staat 'Looking at (for) the invisible' voor een reeks schilderijen die gaan over kijken en bekeken worden, over de aan- of afwezigheid van blikken, over onze blik die onthult en verbergt, over de blik als

Johan Clarysse, 'Looking at (for) the invisible XXI', 2014, 100 x 120 cm

al dan niet vermeende spiegel van de ziel. Maar evenzeer gaat het over de blik van de kunstenaar, die doorschemert in het werk dat hij maakt en de blik en de verbeelding van de kijker die het schilderij voltooit en zonder de welke het schilderij eigenlijk niet bestaat."

DE VIER B'S

"Blikken kunnen heel onthullend zijn, maar het is terzelfdertijd een cliché en – zoals veel clichés

– slechts een halve waarheid ... Zeker als het diepere menselijke drijfveren, verlangens, emoties betreft, emoties die niet zomaar te herleiden zijn tot de zogenaamde vier b's: bang, blij, bedroefd, boos. De blikken die mij fascineren en die ik schilder zijn juist niet de blikken die zich duidelijk laten herkennen als één van de vier b's. Ze blijven ambigu en een stuk ondefinieerbaar. Ze zijn niet transparant. Dit ondefinieerbare en de lichte vervreemding die dat oproept, wordt wat mij betreft versterkt doordat de context waarin de persona-

ges zich bewegen bewust afwezig is of vaag wordt gehouden, zowel wat tijd als ruimte betreft. Vaak heb je het gevoel dat de personages buiten onze tijd zijn geplaatst, maar in welke tijd blijft onduidelijk of dubbelzinnig. Ook de ruimtelijke context is tot een minimum beperkt, geabstraheerd en soms letterlijk weg geschilderd."

Die nadruk op ambiguïteit in Clarysses schilderijen (zowel inhoudelijk als formeel) kan je op zijn beurt zien als de uitdrukking van een bepaalde 'blik' op de wereld van hemzelf als kunstenaar. "Bijvoorbeeld de overtuiging dat we de ander, ook in de meest intieme momenten, nooit volledig kunnen vatten en begrijpen. Er is altijd een rest in onszelf en in de ander, die ontsnapt aan ons begripsvermogen. In de mate de werkelijkheid (van de ander) zich aan ons toont, verbergt ze zich ook altijd. Die gedachte van verhullen en onthullen is wezenlijk voor wat ik als goede kunstenaar ervaar."

'Looking at (for) the invisible' gaat evenzeer over het schilderij als schilderij, het materiële aspect van het schilderen. Clarysse: "Daar gaan natuurlijk alle (goeie) schilderijen ook over, maar in het recente werk wil ik dat nadrukkelijker op de voorgrond plaatsen. De blik van de kijker focust dan niet enkel op het narratieve aspect, de psychologie van de personages en dergelijke, maar ook op het gegeven dat een schilderij een organisatie is van verf op een tweedimensionaal vlak. In zoverre hij aandacht schenkt aan zaken als de toets van de schilder, kleurnuances, de compositorische spanning, de textuur, de verfbehandeling, het ritme ..., maakt het werk voor mij picturaal boeiender."

'Looking at (for) the invisible' van Johan Clarysse, tot 31 december in Galerie S & H De Buck, Zuidstationstraat 25, Gent. Open wo-sa van 15-18 u. www.galeriedebuck.be

In het boek 'Walden & Other Suspicions', uitgegeven bij MER.Paper Kunsthal, zijn de reeksen opgenomen die Johan Clarysse de voorbije zeven jaar bij elkaar schilderde. Met duidende teksten van Willem Elias, Isabelle De Baets en Hans Theys. ISBN 978 94 9177 559 8. Te koop in de galerie, de betere boekhandel en via www.merpaperkunsthal.org. Prijs 39,50 euro.